

MANİSA HALKEVİ YAYINLARI VE YEREL TARİH ÇALIŞMALARI ÖRNEĞİ

Müslime Şen

Giriş

Atatürk Devrimlerinin en büyük başarılarından biri hiç kuşkusuz, halkın eğitilmesi, kültürel yönden kalkınmanın sağlanması, halkta ulusal birliğin yaratılması konusunda atılan etkin adımlar ve ülke gerçeklerinden çıkarılan verimli yöntemlerdir. Bu çabaların en başında Halkevleri gelmektedir. Halkevlerinin kuruluşu 1932'dir. Ancak düşünce ve uygulama olarak 1910'lara yani Türk Ocakları'na kadar uzanır (1).

Halkevlerinin kuruluş amacına yönelik değişik yorumlar yapılmaktadır. Bunların nedenleri incelenirken, bildiri ve açıklamaların ötesinde o günlerin toplumsal ve ekonomik koşulların yarattığı ihtiyaçları da göz önünde tutmak gerekir. Bu alandaki çalışmalarıyla tanınan Anıl Çeçen, Halkevlerinin: "...yönetici kesimin dünya bunalımı karşısında durumu ekonomik açıdan çözemeyince bu kez ideolojik açıdan çözüm yoluna gittiklerini" belirtmektedir(2). Dönemin CHP Genel Sekreteri Recep Peker de Halkevlerinin kuruluş amacının " milleti şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, aynı ideale bağlı bir halk kitlesi olarak örgütlemek olduğunu " vurgulamaktadır(3). Halkevlerinin kuruluş amaçlarını dönemin Başbakanı İsmet İnönü'nün konuşmalarında da görmek mümkündür.

"Halkevlerinin kurulduğu ve görev yaptığı yıllarda İtalya'da faşist, Rusya'da komünist ve Almanya'da nazist öğretiyi geniş halk kitlelerine vermeyi amaçlayan benzer kuruluşlar olduğu gibi demokratik ülkelerde de sanatıyla, ilmiyle ve siyasetiyle çağdaş yurt ve dünya sorunları hakkında doğru bilgiye sahip olan, doğru düşünebilen ve olaylar karşısında kendi kanısını çekinmeden belirtebilen vatandaşların sayısının çoğalması amacını güden çok sayıda vakıflar, dernekler ve kulüpler vardı. Halkevleri de bizde Kemalist düşüncenin

yaygınlaştırılması amacıyla kurulmuştur. Konunun temelinde *Yetişkinlerin Eğitimi* sorunu vardır" (4). Kısa sürede çoğalan Halkevleri, çok geniş alanlarda sürdürdükleri çalışmalarla "Kemalist rejimin halk terbiyesi konusunda ele aldığı görevi başarıyla yerine getirmişlerdir. Bu itibarla Halkevlerine inkılap ve rejimin şuurlu bekçisi, Türk İhtilal ve İnkılabının yayın yurdu" (5) demek yanlış olmaz.

19 Şubat 1932'de 14 Halkevinin açılışının ardından çok sayıda Halkevi faaliyete başlamıştır. Türk Kültür hayatına son derece önemli katkılarda bulunmuş olan Manisa Halkevi de 20 Şubat 1933'te faaliyete başlamıştır(6). Faaliyetini sürdürdüğü yıllarda çevresinin bir kültür merkezi olma özelliğini korumuştur. Bulunduğu bölgenin tarihine, coğrafyasına, folkloruna, sosyo-ekonomik yapısına ışık tutacak çok değerli çalışmalar ortaya koymuştur (7).

Manisa Halkevi Dergileri

1932'de açılan Halkevlerinin amaçlarından birisi de buldukları bölge ile ilgili bilgiler aktaran dergi yayınlamak olmuştur. Bu dergiler hakkında derli toplu bir katalog çalışması Prof. Dr. H. Mahmut Şakiroğlu tarafından yapılmıştır(8).

Atatürk'ün de belirttiği gibi; "*Halkevleri'nin ortaya koyduğu sosyal ve kültürel devrim*", bu dergilerdeki yazıların gün ışığına çıkarılmasıyla ortaya çıkacaktır. Böylece bu dergilerde yer alan kültür tarihimizin çok sayıdaki birikimi de ortaya çıkmış olacaktır .

Halkevi dergileri arasında belli bir seviye tuturanlar arasında Manisa Halkevi'nin yayın organı olan *Gediz*'in ayrı bir önemi vardır. Manisa Halkevi'nin *Gediz*'den önce *Yeni Doğu*ş ve *Bozkurt* adıyla iki dergi yayını daha olmuştur.

*Yeni Doğu*ş, Manisa Halkevi'nin ilk yayın organıdır. Daha çok edebi içeriklidir(9). *Yeni Doğu*ş'ta bölge tarihine ilişkin araştırmalar yoktur. Hatta bu özelliği nedeniyle Ankara Halkevi tarafından da yer yer eleştirilere uğramıştır (10).

*Yeni Doğu*ş'tan sonra Halkevi yine edebi nitelikte olan *Bozkurt* adlı dergiyi yayınlamıştır. Dergide halkevi dergisi olduğuna dair bir kayıt bulunmamaktadır(11).

Bozkurt'ta çeşitli çeviriler, sosyolojik ve psikolojik nitelikte yayınların yanında bölge tarihine ait incelemeler de yer almıştır. *Yeni Doğu*ş'un bu yöndeki eksikliğini bir ölçüde gidermiştir. Bu özelliği ile dergideki yayınlar, Ankara Halkevi tarafından takdirle karşılanmıştır(12).

Manisa Halkevi Aralık 1936'dan itibaren dergi yayınına ara vermiştir. 23 Nisan 1937' den itibaren yeni bir ad ve yeni bir kadroyla tekrar yayınına başlayan derginin adı, şehre hayat veren ırmağın adından gelmektedir(13). Gediz'de yer alan yazıların çoğu bugün de bilimsel alanda tutulmuş çalışmalardır. 1937'de çalışmalara başlayan ve Halkevlerinin faaliyette bulunduğu süre içinde büyük bir bilgi ve kültür birikimini sayılarında barındıran *Gediz*'in bir sayısının alınıp incelenmesi dahi bu konudaki haklılığımızı ortaya koyacaktır(14).

Gediz, yayına başladığı ilk andan itibaren bölgesel araştırma ve incelemelere önemli ölçüde yer vermiştir. Dergiye gönderilen her nitelikli çalışmanın yayınlanması derginin genel politikası olmuştur. Bu nedenle, halkevi çok sayıda bilim adamının yetişmesinde de etkili olmuştur. Derginin önemli araştırmaları içermesi, diğer halkevi dergileri arasında öndegelenlerden biri olmasına yol açmıştır(15). Yayınının aksadığı bazı dönemlerde de bu işlevini sürdürebilmesinde, CHP Genel Sekreterliği'nin önemli katkıları olmuştur.

Manisa Halkevi çatısı altında, Halkevi'nin çalışmalarına katılanların büyük bir bölümünü öğretmenler oluşturmaktadır. Bu kurumlarda büyük bir özveri ile çalışan üyeler, devrim atılımlarını yürütmede ve halka iletmede, halkı bilinçlendirme ve halk yığınlarının eğitilmeleri konusunda oldukça etkili oldular. Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen gibi bu ciddi araştırmacılar, bunların en somut örnekleri arasında yer almaktadır. Bu tarihçilerimizin Manisa tarihi ve Türkiye tarihi üzerine yapmış oldukları araştırmalar oldukça değerlidir. Yine Manisa Halkevi üyelerinden olan ve Manisa türkülerinin tanıtılmasında öğretmen Ali Haydar Bayçın, Manisa folklorunun gün ışığına çıkarılmasında Nazmi Bayçın, şiirleriyle İlhan Berk, bölge tarihinin aydınlatılmasında tarih öğretmeni Bahri Oskay, Kamil Su, Manisa Müzesinde yıllarca görev yapan ve kentteki eski eserleri gün ışığına çıkaran Vahit Armağan ve Halit Ersoy, derginin yayınlanmasında emeği geçen Mustafa Dümer ve Avni Altınar, Manisa Halkevinin ülkemize kazandırmış olduğu değerlerdir. Bu üyeleri ve daha adlarını ve çalışmalarını tanıtamadığımız pek çok kişiyi burada saygıyla anmak gerekir (16).

Yerel Tarih Çalışmalarında Halkevlerinin İşlevi

1932'de faaliyete başlayan Halkevleri buldukları bölgeyle ilgili bilgiler veren dergiler yayınlamışlardır. Bu dergiler üzerinde yapılan incelemeler gelişigüzel rakamlar verilerek geçiştirilmiştir. Bunlardan Çorum Halkevi'nin organı *Çorumlu*, sayısız değerli malzemeyi ihtiva ettiği gibi, Niğde Halkevi'nin *Akpınar* adlı dergisi, ayrıca birer Türkmen boyları yuvası olan Gaziantep,

Mersin, Isparta halkevlerimizin olağanüstü bir başarı göstererek sırasıyla *Başpınar*, *İçel*, *Ün* gibi ancak tarandıktan sonra değerleri anlaşılacak dergileri 100 sayıyı geride bırakan Afyonkarahisar'ın *Taşpınar*, Denizli'nin *İnanç* dergilerinden sonra uzun süre devam eden Balıkesir'in *Kaynak*, Sinop şehrinin *Dranas*, Trabzon'un *İnan*, Adana'nın *Görüşler* adlı süreli yayınları bugün bile takdirle aranan dergilerdir. Anadolu'ya Türk damgasını vuran Konya ve çevresini incelemiş olan *Konya* dergisi, Bursa'nın *Uludağ* dergisi zengin tarihlerine eklemelerde bulunmuşlardır. Bunlar arasında *Gediz*'in de ayrı bir yeri vardır. Çağatay Uluçay ve İbrahim Gökçen gibi iki çalışkan öğretmenin, birarada bulunduğu Manisa Halkevi'nde "*şeri'ye sicilleri*" nden yararlanmak suretiyle yapılan yayınlar oldukça önemlidir(17).

Manisa Halkevi ve Tarih Çalışmaları

Türkiye bütünü içinde Manisa, dil, tarih, edebiyat ve kültürel açıdan kendine özgü bir yere sahiptir. Yazma kitapları, bir çok vakfiye ve sicilleri, çeşme, türbe, camii ve mezar taşları ile zengin tarihi eserlere sahiptir.

Cumhuriyet döneminde başlayan bilimsel tarih araştırmaları ile, Anadolu'da Manisa gibi el atılmamış tarihi zenginlikler ile dolu yerleşim yerleri üzerindeki çalışmalar da hız kazanmıştır. Özellikle Halkevlerinin 1932'de kuruluşunun ardından mahalli tarih araştırmalarında büyük bir atılım göze çarpmaktadır. Her Halkevi bu atılıma kendi varlığı ölçüsünde katkıda bulunmuştur. "Manisa Halkevi de gerek tarih, dil, folklor alanında, gerekse tarih kitapları yayınında önde gelen Halkevlerinden birisi olmuştur. Üniversitelerde tarih bölümlerinin yeni yeni kurulduğu sıralarda halkevleri öncü çalışmaları ile ülkemizde tarihsel ve kültürel ilk bilimsel yayınları gerçekleştirmişlerdir. Özellikle Manisa Halkevinin dergisi *Gediz*, bu alandaki araştırmaların yer aldığını gördüğümüz önemli bir kaynak niteliğindedir. Manisa tarihinin her dönemine ilişkin araştırmalar, birinci elden kaynaklara dayanılarak kaleme alınmıştır"(18).

Manisa Halkevinin dergi ve kitap yayınına bir göz atacak olursak, bu alanda belirli bir üstünlük sağladığı da ortaya çıkar. Halkevinin tarih ve müze kolları, Manisa ve kazalarının tarihi yazılırken, başvurulacak kaynakların tesbitine önem vermişlerdir. Bu amaçla, Türk Tarih Kurumu başta olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı ve CHP Genel Sekreterliği ile de irtibata geçilmiştir(19).

"*Gediz*, Manisa Halkevinin çalışkan yöneticileri ve onların teşvik ettiği öğretmenler tarafından içerdiği belgeler ile tarih çalışmaları için yararlıdır. Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen, Bahri Oksay ve başka araştırmacılar tarafından

yayınlanan belgeler, Manisa tarihi kadar, tarihimizin belirli devirlerini de yakından ilgilendirir”(20).

Bölge tarihinin aydınlatılmasında dil, edebiyat ve tarih kolu çalışma amaçlarını şu şekilde belirlemiştir: "Zengin bir tarihe sahip olan ve binlerce yıllık kültürlerin izlerini ve eserlerini üzerinde taşıyan yurdumuzun tarihini araştırmak, tarihi anıtları halka tanıtmak, sevdirmek ve bunların tahrip edilmesinin önüne geçmek, mahalli tarihler üzerinde incelemeler yapmak, arşivlere şer'i mahkeme sicillerini, vakfiyelerde ve eski yazma eserlerde Manisa ile ilgili bulunan tarihi bilgileri tesbit edip yayınlamak, halka tarih kültürü vermektir. Bu alanda önemli çalışmaları olan şube, araştırmalarında Türk Tarih Kurumu'nun ana tezini daima gözönünde bulundurmuş ve kurum ile çok yakın işbirliği içine girmiştir”(21). Bu amaçla bölgesel araştırmalar yaparak Manisa tarihini yazmak için uzmanlardan oluşan bir komite bu işle görevlendirmiştir. Bu komite çeşitli kollara ayrılarak sistemli bir şekilde Gediz'de yayınlanacak çalışmaların çerçevesini; 1-Tarihten Önceki Devirlerde Manisa, 2- Etiler ve Lidler Devrinde Manisa, 3- Yunan, Roma ve Persler Devrinde Manisa, 4- Selçuklular ve Saruhanoğulları Devrinde Manisa, 5- Osmanlılar Devrinde Manisa bölümlü konular şeklinde belirlemiştir.

Manisa Halkevi'nin dil, tarih ve edebiyat şubesi 1938 yılında Müzeler Genel Müdürlüğü ile işbirliği yaparak, Ege'yi konuları içine alan yabancı dillerdeki çok sayıdaki kaynağı temin etmiştir. Ne yazık ki bu kaynakların çoğu Halkevlerinin kapatılmasıyla birlikte yok edilmiş, yığınların çoğu da derelere atılmıştır.

Halkevinin tarih kolu aynı yıl içinde müze ve sergi şubeleriyle yapılan ortak çalışmalarla, Kültür Bakanlığı'ndan uzmanların Manisa'ya getirilmesi ve tarihi eserler üzerinde incelemeler yapmalarını sağlamıştır(22).

Halkevinin dil, tarih ve edebiyat kolu, 1940 yılında yapılan düzenlemelerle müze, tarih ve folklor kolu olarak ayrılmış; dil ve edebiyat şubesi ise ayrı bir kol olarak düzenlenmiştir.

Bölge tarihini araştırmakla görevlendirilen komitenin çalışmaları sonucunda, Manisa Tarihi adlı kitap yayınlanmıştır(23). Bu kitap o dönemde dil, tarih ve edebiyat kolunun yönetim kurulu üyesi olan ortaokul tarih öğretmeni Çağatay Uluçay ve Halkevi yönetim kurulu üyeliğiyle ortaokul tarih öğretmenliği görevini yürüten İbrahim Gökçen tarafından hazırlanmıştır. Özellikle Çağatay Uluçay, Türkiye Tarihi'nin gerçekten doğru kaynaklara dayanılarak ortaya çıkarılması, kaleme alınması ve halkın bilgilendirilmesi

konusunda elinden gelen çaba ve desteği göstermiştir. "Uluçay'ın Manisa'da ortaokul dışında en çok vaktini geçirdiği yerler, Manisa Halkevi ve kentin tarihi ve kültürel değerlerinin bulunduğu yerler olmuştur. Ayrıca halkevinde dil, tarih, edebiyat, daha sonra da müze ve tarih kolu başkanlığı ile Gediz'in genel yayın müdürlüğünü de yürütmüştür(24). Halkevi'nin en önemli yayınları arasında yer alan Manisa Tarihi adlı kitap, bölgenin geçmişine ilişkin çeşitli eserlerde görülen olay ve belgeler ile kentte bulunan mimari eserlerin ve kitabelerin incelenmesini içermektedir. İki bölümden oluşan kitabın birinci bölümü kentin kuruluşundan Osmanlılar dönemine kadar olan tarihini kapsamaktadır. İkinci bölümde ise kentin tarihi zenginlikleri konusunda bilgiler verilmektedir."1940'lı ve 50'li yıllarda üniversite camiasında bile yavaş yavaş yerleşmeye başlayan içindekiler, önsöz, kısaltmalar, düzeltme cetveli, dipnot, kronoloji, belge ve fotoğraflar ile bibliyografya gibi teknik donanımlar Uluçay'ın İbrahim Gökçen ile birlikte hazırladığı ilk yayınlanmış kitabı Manisa Tarihi'nde (1939) kendini göstermeye başlamış ve sonraki her eserinde de genişleyerek sürmüştür"(25).

Şubenin diğer önemli bir çalışması da bölgenin tarih öncesi dönemine ilişkin araştırmalardır. 1939'da, İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Bossort, Etiler devrine ilişkin kazı çalışmalarına katılmıştır. Bu çalışmaların sonuçları konferanslarla halka sunulmuştur.

Bu çalışmaların yanısıra, Manisa'nın turizm bakımından zenginliklerini tanıtan; kültürel, ekonomik ve sosyal durumunu yansıtan, yine tarihi eserleri hakkında bilgi vererek bütün turistik bilgileri kapsayan "Turizm Bakımından Manisa" adlı çalışma da Gediz'de yayınlanmıştır. Bu çalışma belki de Manisa'nın turistik kimliğini ilk kez ortaya koyan bir çalışma olmuştur.

1940 yılında Uluçay'ın, *Saruhanogulları ve Eserlerine Dair Vesikalar* adlı yapıtının birincisi yayınlanmıştır(26). Uluçay, Şerri'ye sicillerinden hareketle kentteki camii, medrese, türbe, yatır ve zaviye ve benzeri mimari eserler, mahalle ve köy adları ile Batı Anadolu'nun simgeleri olan zeybekler hakkında genel bilgiler vermektedir. Yazar Halkevlerinin çatısı altında Manisa Tarihine ilişkin belgeler yayınlamakla bilim dünyasına çok önemli bir katkıda bulunmuştur. Bundan bir kaç yıl sonra Manisa zaviye ve yatırlarıyla ilgili, ayrıca vakıf ve hayırları konusunda önemli eserler verecek olan İbrahim Gökçen de Uluçay'dan bu alanda ilk yararlananlardan olmuştur. *Saruhanogulları ve Eserlerine Dair Vesikalar* adlı ikinci kitap ise 1940'ta yayınlanmıştır(27).

Tarih kolunun bir diğer önemli çalışması da, Kamil Su tarafından kaleme alınan *Mimar Sinan'ın Muradiye Camii* adlı kitaptır. Kentin tarihi öneminden

bahseden yapıtta, Muradiye Camii hakkında şerri'ye sicillerinden ve mühimme defterlerinden elde edilen belgelere ve bilgilere yer verilmektedir(28).

Tarih kolunun bölge tarihine ilişkin hazırladığı *Saray-ı Amire ve Şehzadeler Türbesi* adlı çalışma, değerli araştırmacı Çağatay Uluçay tarafından kaleme alınmıştır. Yapıt çok değerli belgeleri ve bu konuda halk arasında dolaşan rivayetleri aktarması, iki tarihi eseri tanıtması açısından dikkate değer bir çalışmadır(29).

Bölge tarihine ilişkin araştırmalar, kolun çevreye düzenlediği gezilerle de devam etmiştir. Bu gezilerden Manisa il sınırında bulunan Emre Sultan köyündeki araştırmalarda Uluçay tarafından Yunus Emre'nin mezarına ilişkin belgelere rastlanmış, bunlara ait bilgi ve belgeler Halkevindeki konferanslarla halka sunulmuştur(30).

Halkevi çatısı altında yapılan bu çalışmalar diğer kollarin katkılarıyla daha aktif hale dönüşmüştür. Kitap Sarayı kolunun da değerli katkılarıyla, *XVII. Asırda Manisa'daki Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı* adlı yapıt yayınlanmıştır(31). Bu eser, kentin özellikle iktisadi ve ticari hayatı üzerinde rol oynayan bogası ve bunu yapanlarla alıp satanlara ait bir çok belgeyi içermesi XVI ve XVII. yüzyıllarda kentin sosyal yapısını ortaya koyması açısından önemlidir. Bu tür belge yayını türündeki çalışmaları ile Çağatay Uluçay, kendinden sonraki kuşaklara da önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Bunlardan Yuzo Nagata, Zeki Arıkan gibi yerel tarih üzerine kitap ya da makale biçiminde önemli eserler ortaya koyan araştırmacılar da Uluçay'ın sosyo-ekonomik ve yerel tarih üzerine yaptığı çalışmaları övgüyle dile getirmişlerdir. Musa Çadırcı, Yuzo Nagata, Mustafa Akdağ, Cengiz Orhonlu ve Yusuf Halaçoğlu ise, Uluçay'ın en çok yararlanan eşkiyalık ve halk hareketleri üzerine kaleme aldığı iki eserinden alabildiğine yararlanmış ve bunu eserlerine geniş ölçüde yansıtılmışlardır. Uluçay'dan en geniş ölçüde yararlanan araştırmacı ve eseri ise Feridun Emecen, *XVI. Asır'da Manisa Kazası*'dır(32).

Bölgenin iktisadi yapısına ışık tutan bir diğer araştırma ise, İbrahim Gökçen'in kaleme aldığı *Manisa'da Dericilik ve Bundan Doğan Zanaatler* adlı çalışmadır. Şerri'ye sicillerine dayanılarak hazırlanan bu kitapta Manisa'da önemli bir ziraat kolunun tanıtımı yapılmaktadır. Bu konuda oldukça geniş bilgilere yer verilmektedir(33).

Değerli tarihçi Uluçay tarafından hazırlanan *Yunus'un Mezarı* (34) ile *XVII. Asır'da Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hareketleri Eserleri*'nin de ayrı

bir yeri vardır. Manisa'daki eşkiyalık olaylarına ışık tutması açısından İlyas Paşa'nın meşhur mektubu da oldukça önemlidir(35).

Manisa Halkevi, kitap ve dergi yayınının yanısıra, çevredeki tarihi eserlerin korunması için de aktif çalışmalarda bulunmuştur. Belediye binasıyla Şehzadeler Türbesi ve Saruhan Bey Türbesinin restorasyonu yapılmıştır(36).

1946 yılında İbrahim Gökçen'in *XVI ve XVII. Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları* ile, *XVI ve XVII. Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yörük ve Türkmenler* adlı kitapları halkevi tarafından bilim dünyasına kazandırılmıştır.

Bölge tarihine ışık tutacak önemli çalışmalardan birisi de *Hacı Şabanoğlu Hasan Ağa Türküsü'dür*(37). XVIII. yüzyıl eşkiyalık olaylarını değişik bir açıdan ele alan Uluçay, bu çalışmasıyla XVIII. yüzyıl Batı Anadolu'sunun ünlü ayan ailesi olan Karaosmanoğulları ile Şabanoğulları arasında devam eden rekabet ve mücadeleler esnasında genç yaşta ölen Şabanoğlu Hasanağa için yakılan 75 mısralık ağıt türküyü öyküsüyle birlikte aktarmaktadır.

Gerek Çağatay Uluçay, gerekse İbrahim Gökçen ve daha anmadığımız çok sayıda Halkevi üyesi çalışanlarını Manisa tarihine, folkloruna ve kültür hayatına ilişkin yapmış oldukları katkılardan ve değerli araştırmalarından dolayı saygıyla anmak gerekir. Birinci elden kaynaklara dayalı olarak yapılan bu araştırmalar, yayınlanan belgeler, yalnızca o dönemdeki aydınların değil, günümüzdeki aydınların da ilgiyle inceledikleri konulardır. Belgelerin çoğunun zamanla yıpranıp yok olduğu dikkate alınırca, Halkevi çatısı altında bu tür çalışmalar yapanların bu değerli eserleriyle bilim dünyasına olan hizmetleri daha iyi anlaşılır.

Halkevi çatısı altında yürütülen bu çalışmalar, yalnızca belge yayını alanında değil, tarih öncesi devirlerden günümüze kadar geçirmiş olduğu gelişmeleri de ortaya koymaktadır. Manisa Halkevi örneğinde olduğu gibi, diğer Halkevleri'nde de yürütülen yerel tarih çalışmaları incelendiğinde kültür tarihimizin önemli bir birikiminin bu dergilerde yattığı görülecektir. Manisa Halkevi örneğinde, yalnızca belge yayını alanındaki çalışmalar dikkate alındığında dahi, diğer halkevlerine oranla bu alanda belirli bir üstünlüğe sahip olduğu açıkça görülmektedir.

DİPNOTLAR

- (1) Teflik Çavdar, "Halkevleri", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.IV, s.878.
- (2) Anıl Çeçen, **Atatürk'ün Kültür Kurumu: Halkevleri**, Gündoğan yay., Ankara, 1990, s.106-107.
- (3) **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, CHP yay., Ulus Matbaası, Ankara, 1936.
- (4) Orhan Özacun, "Halkevlerinin Dramı", **Kebikeç**, Sayı: 3 (Ankara, 1996), s.89.
- (5) **Gediz**, Sayı: 23 (1.3.1939), s.4.
- (6) 1934'te Kula, 1935'te Alaşehir, 1937'de Kırkağaç, 1938'de Demirci, 1939'da Turgutlu, Salihli, Akhisar Halkevleri faaliyete geçen çevre halkevleridir. **Anadolu**, 13 Kanunusani 1938.
- (7) Müslime Şen, **Manisa Halkevi Çalışmaları ve Dergileri**, Dokuz Eylül Üniversitesi, AİT Ens. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), İzmir, 1992.
- (8) Mahmut Şakiroğlu, "Cumhuriyet Tarihimiz Süreli Yayınlarına Bir Bakış: Halkevleri Dergileri", **Türk Kültürü** Dergisinin 156. sayısından ayrı basım, s.155-156; M.Şakiroğlu, "Halkevleri Dergileri ve Neşriyatı", **Kebikeç**, Sayı:3, Ankara 1996, s.131-142, Ayrıca bkz.,Hasan Taner, **Atatürk ve Halkevleri**, Ankara 1974, s.242, S.N.Özerdim, "Halkevleri Dergileri, 1932-1951", **Halkevleri Dergisi**, 64 (1972).
- (9) Yeni Doğu dergisi 17 sayı olup, 29 Ekim 1933-Haziran 1935 yılları arasında yayınlanmıştır.
- (10) **Ülkü**, IV/23 (İkinci kanun 1935), s.391-392; V/26 (Nisan 1935), s.157.
- (11) Bozkurt dergisi, Mayıs-Aralık 1936 arasında üç sayı halinde çıkmıştır.
- (12) **Ülkü**, VII/38 (Temmuz 1936), s.397-398.
- (13) **Gediz**, 23 Nisan 1937, s.1.
- (14) Gediz'in 104 sayısı mevcuttur. Ayda bir çıkan dergi, Ekim 1941-Temmuz 1942 ve 1948-1949 yılları arasında kağıt sıkıntısı ve bunun gibi nedenlerden dolayı yayınına ara vermiştir. Nisan 1950'de son sayısı yayınlanan derginin yazı işleri müdürlüğünü tarihçi M. Çağatay Uluçay yürütmüştür. Dergiyi yayına hazırlayanlar, Halkevi Başkanı Azmi Önakin ve Mustafa Dümer'dir.
- (15) **Ülkü**, X/60 (Şubat 1938), s.550; XVI/92 (Birinciteşrin 1940), s.178-179; XVI/94 (Birincikanun 1940), s.364-365.
- (16) Bu üyeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. M. Şen, **a.g.tez**.
- (17) M. Şakiroğlu, **a.g.m.**, s.156-157.
- (18) **A.g.m.**, s.155.
- (19) "Manisa Tarihi Üzerine Araştırmalar", **Gediz**, Sayı: 16 (1 Ağustos 1938), s.7.
- (20) M. Şakiroğlu, "Memleketimizde Toplu Tarih Çalışmaları", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 38 (1987), s.11.

- (21) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Suavi Aydın, "Türk Tarih Tezi ve Halkevleri", **Kebikeç**, Sayı: 3, s.107-130. Suavi Aydın bu çalışmasında "Prekapitalist bir imparatorluktan üniter bir ulus devlet yapmaya çalışan cumhuriyet seçkinlerinin, ırkçı, kültürcü bir havanın etkisi altında kaldıklarından, ...ve Türkiye'nin bu anlayışın resmen uygulandığı ulus devletlerden biri olduğundan..." söz etmektedir. Dönemin yayınevleri olan halkevlerinin çalışmaları ayrı ayrı incelenmeden yapılacak bu tür genellemeler, araştırmacıları birtakım yanlışlara sürükler. Yazarın bu ifadelerinin Manisa halkevi örneğinde geçerli olduğunu söyleyemeyiz. Türk devrimi konusunda Gediz'de yer alan yazılarda Almanya'daki milliyetçiliğin gelişiminin Türkiye'deki gelişiminden farklı olduğu "bizde milliyetçilik anlayışının kültürel manada milliyetçilik olduğu, kan esasını nazara alan milliyetçilik olmadığı" üzerinde sıkça durulmuştur. Bu çalışmalar, konferanslarla halka duyurulmuştur. Bkz. **a.g.tez**, s.43-51.
- (22) **Anadolu**, 22 Kanunusani 1938; **Gediz**, sayı: 11 (20 Şubat 1938), s.4-5.
- (23) **Anadolu**, 9 Şubat, 7 Mart 1939.
- (24) Çağatay Uluçay hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Bayram Eyüp Ertürk, **Mustafa Çağatay Uluçay: Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği**, D.E.Ün., A.İ.İ.T.Enst. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1993, s.17-32.
- (25) **A.g.tez.**, s.101; ayrıca bkz. M. Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen, **Manisa Tarihi**, 12. baskı, Resimli Ay Matbaası, İstanbul,1939.
- (26) Bu kitap, Saruhanoğullarına ilişkin 137 belgeyi içermektedir.
- (27) İkinci kitap 104 belgeyi içermektedir. Her iki kitap için bkz. M. Çağatay Uluçay, **Saruhanoğullarına ve Eserlerine Dair Vesikalar**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1940; **Ülkü**, XVI/ 96 (Şubat 1941), s.556-557.
- (28) Kamil Su, **Mimar Sinan'ın Muradiye Camii**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1940; **Ülkü**, XVII/97 (Şubat 1941), s.74-75.
- (29) M. Çağatay Uluçay, **Manisa'daki Saray-ı Amire ve Şehzadeler Türbesi**, İstanbul, 1941; **Ülkü**, XVIII/97 (Mart 1941), s.75.
- (30) **Gediz**, VI/ 63 (Nisan 1943), s.10; **Ulus**, 8 Mart 1944.
- (31) M. Çağatay Uluçay, **Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı**, İstanbul, 1942; **Gediz**, VI/62 (Mart 1943), s.16.
- (32) Bayram Eyüp Ertürk, **a.g.tez.**, s.32.
- (33) İbrahim Gökçen, **Manisa'da XVI ve XVII. Yüzyılda Deri Sanatları Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul, 1945.
- (34) M. Çağatay Uluçay, **Yunus'un Mezarı**, Manisa, 1943; **Ulus**, 29 Temmuz 1943.
- (35) **Gediz**, Sayı: 51 (1 Temmuz 1941).
- (36) Vahit Armağan, **Manisa Arkeoloji Müzesi Klavuzu**, Maarifet Basımevi, İstanbul, 1946.
- (37) M. Çağatay Uluçay, "Hacı Şabanoglu Hasan Ağa Türküsü", **Gediz**, Sayı: 101-102 (Ekim-Kasım 1947).